

se odlikuje to pleme v tem, da se rado redí in vpita še celó pri malo vredni krmi. Se vé da ni tako mlečno kakor Belansko, al mleko je prav dobro.

Dognana resnica je, da ni nobenega govejega plemena, katero bi v sebi združevalo vse 3 lastnosti, namreč da bi bilo izvrstno za delo, meso in mleko. Če se odlikuje v enem oziru, se manj odlikuje v drugem, v vsem nikakor ni mogoče izvrstnosti doseči. Zakon nature je tak. Za kraje tedaj, kjer imajo dovolj krme, pa so preoddaljeni od velicih mest, kamor bi prodajali mleko, ima tudi Noriško pleme veliko vrednost, ker ni kočljivo, se rado redi in doraseni voli se kaj dobro opitati dadó.

Korošci prodajajo pitano živino na Nemško in tudi na Francosko in Angleško; Pariz in London veliko mesá pojesta od teh koroških Noriških volov.

Prav lepo Noriško govejo živino so razstavili: Samostan Benediktincev v Št. Pavlu, Andrej Šebet, po domače Blaži, v Krasti, Jožef Pfliegerl v Podgori (Unterbergenu) pri Št. Vidu, Peter Presinger, po domače Hofer v Sokovi (Himmelberg), grof Kristalnig v Meiselbergu, Herman pl. Knapič v Hartmansdorfu in dr.

V prihodnjem listu hočem govoriti o konjih, ki so bili razstavljeni in dokazali, da Koroška ima tudi v konjereji že veliko žlahnega blagá.

(3. del prihodnjič.)

Kako v Predarelskem in v Švajci živinorejo ravnaajo.

II.

V Švajci posebno so se osnovala društva za povzdigo živinoreje; naredile so se postave in dali ukazi, kateri merijo na zboljšanje živinoreje, in ondašnje kantonske vlade so odločile visoke premije takim živinorejcem, ki vzdržujejo dobro živino za pleme.

Kot glavna pravila za zboljšanje živinoreje so se določila sledeča:

1) da se izberó za pleme dobri biki, ki stojijo pod vednim nadzorstvom dotičnih komisij, in

2) določili so se posebni propisi, po katerih se ima ravnati, da se doseže povzdiga živinoreje. Tako je določeno, katera plemena se imajo posebno v tem in katera v drugem okraji izrejevati, da se v vsakem okraji izredi njemu najbolj primerno pleme. Namen teh propisov je, v okom priti malopridnim igračam, v katere se spuščajo včasih živinorejci le preradi pri izbiranju plemenske živine. Take igrače morajo le pokvariti živinorejo, ne pa zboljšati je.

Določbe za premiranje živine vevajo, da noben junec se ne sme rabiti za pleme, ki ni najmanj eno leto in pol star. Čudno je pa to, da nobenemu juncu za pleme ne dajo premije, ki je več kot 3 leta star; vsaj je vendar poskušnjah dokazano, da je junec, primerno spuščan in primerno rejen, prav dober za pleme tudi do 6. leta in da ravno starejši junci so rodovitnejši memo mladih. Če pa v Švajci juncev za pleme nimajo radi čez 3 leta starih, utegne vzrok biti temu to, da pretežki postanejo. Večidel ima vsaka občina svoje junce; vsacemu juncu je navadno določeno 80—100 krav in telic. Vsak junec mora dovoljenje (licenco) imeti za pleme; take licence pa dajejo dotične komisije. V vsakem kantonu v Švajci so postavljeni tako imenovani živinski nadzorniki (inšpektorji), kateri čujejo nad tem, kako se rabijo plemenski junci. Tudi v Algavi, sploh na Bavarskem,

so komisije, ki dajejo juncem licence, sestavljene iz okrajnega živinozdravnika in pa župana ali njegovega namestnika. Župan ali namestnik ne dobivata nobene plače za svoje opravilstvo, živinozdravnika pa plača občina ali oziroma lastnik licenciranega junca. Navadno je čas odločen, kedar komisije dajejo licence, pa tudi zunaj tega časa se zbere komisija, ako kak živinorejec želi licenco dobiti za svojega junca. Licencirani junci se večkrat med letom preiskujejo, kakor se tudi nad tem nadzoruje, kako živinorejec licenciranega bika za pleme rabi. Za vsako preiskavo prejme okrajni živinozdravnik 50 krajc. plače. Kdor spušča junca brez licence, plača do 15 gold. globe. Komisije pošiljajo svoja poročila policijski gosposki, katera s kmetijskimi okrajnimi podružnicami izvršuje, kar je treba.

Postava za povzdigo živinoreje na Bavarskem je bila oklicana 4. maja 1857. Enaki ukazi za licencirane junce veljajo tudi na Virtemberškem.

Tudi na Predarelskem je letos vpeljana bila enaka postava o licenciranju juncev, katero imajo občine izvrševati.

V Švajci so posamezni kantoni razdeljeni v okraje za ogled goveje živine, kjer je povsod posebna komisija za to, obstoječa iz predsednika in 4 udov; te komisije v odločenih časih pregledujejo govedino, jo premirajo in juncem licence dajejo. Ogleduje se živina navadno spomladi. Izvedenci, ki so v tacih komisijah, opravljajo to opravilo 4 leta. Podlaga delovanju teh komisij so statuti, katere osnujejo družbe kmetijske, in postanejo veljavni, če jih odobri politiška gosposka.

Le v nekaterih kantonih ukazuje postava občinam, da morajo vzdržavati primerno število juncev, a to ni povsod ukazano; to pa je ravno velika napaka, katera je kriva, da se postava ne more povsod izvrševati tako, kakor bi treba bilo in da se zatega del morajo včasih junci licencirati, ki niso popolnem sposobni za pleme.

Povsod se tedaj razvidi potreba postave, katera občinam naklada dolžnost vzdržavati juncev za pleme. Če občina vzdržuje junca, ga izroči kakemu gospodarju, kateremu za krmo vsak dan 1 gold. plačuje, vrh tega pa dobiva še od vsacega lastnika 50 krajc., na čegar kravo je junca spustil. Če junec ni več za rabo, ga občina na svoj dohodek prodá, in namesti njega drugega kupi.

Junci se navadno spuščajo od meseca januarija do marca; ubrejene krave ali telice potem lahko celo poletje in jesen na paši ostanejo. Samo po sebi se razume, da je bivanje breje živine na paši pod milim nebom mlademu zarodu zeló koristno.

Krave se teletijo meseca oktobra do konec decembra. Ko je mati tele dobro oblizala in je koža njegova potem se posušila, vzamejo teleta materam tako, da ne pridejo nikoli več do njih, kajti za živež potrebno mleko dobiva tele potem iz žehtarja. Tele, za izrejo namenjeno, 5 do 6 tednov drugega nič ne dobiva kakor samo mleko in to, če le mogoče od stoječe matere. Po preteku 6 tednov poskušajo teletom še le suhe klaje dajati, namreč mrve ali otave, kateri dodajajo nekoliko zdrobljenega ovsa ali otrobov. Čem bolj se teleta vadijo suhe klaje, tem bolj se jim odteguje mleko, in za pijačo daje se jim potem vode. Tako deloma z mlekom deloma s suho klajo redijo teleta skozi 14—16, sem ter tje tudi do 20 tednov. Meseca maja, če je vreme ugodno, gredo že na planine.

Sploh ženó govejo živino na niže planine sredi meseca maja, ko je živina se poleg suhe klaje že domá poprej nekoliko privadila frišne. Tukaj ostane, če je vreme ugodno, 3 do 6 tednov; potem gre živina na

visoke planine, kjer ostane do septembra meseca, ter se potem zopet vrne na nižje planine; sredi oktobra se pa pase navadno že po dolinah. Kedar je živina na paši, ne dobiva prav nič suhe klaje, razen če je vreme deževno, ko jo ženó v hleve; tudi meseca oktobra, predno jo ženó na pašo, jej v hlevu položé nekoliko suhe klaje.

Meseca novembra se začne reja v hlevih; zdaj ne dobiva živina nič družega kot sena ali otave. Seno režejo bolj na drobno (20 centimetrov na dolgo). Klaje jim pokladajo dvakrat na dan: zjutraj in zvečer. Vsak dan dajo govedom nekoliko soli lizat. Napajajo pa živino le enkrat na dan in to v hlevu. —

Živinorejci! ta popis (posnet iz 20. lista „Steir. Landb.“) vam daje popolen pregled, kako prav v tistih deželah ravnaajo z govedorejo, ki imajo najlepšo govejo živino. Ogledujte se tudi vi, slovenski gospodarji, nad njimi! Če v teh deželah, ki imajo izvrstno lepa goveda, je pripoznana potreba postave, da se ne sme noben junec spuščati, ki nima licence (dovoljenja) za to, boste pač tudi vi sprevídeli, da tudi v naših deželah je take postave treba, da se odstranijo napake, ki zadržujejo zboljšanje naše govedoreje. Izbiranje dobrih in lepih juncev je prva stopinja k povzdigi domače naše živinoreje.

Gospodarske novice.

* *Cena goveje živine na gornjem Avstrijskem* je zavljo obilo pridelane klaje tako visoka, da v Pincgau-u krave po 400 gold. in še čez, telice pa po 300 gld. in še više prodajajo. Po hribih in po živinskih trgih nakupujejo barantači iz Nemčije, posebno iz Bavarskega vse, kar dobijo. — Tako poroča časnik družbe kmetijske Gornjeavstrijske.

Šolske stvari.

„Vdovsko učiteljsko društvo“ — „slovensko učiteljsko društvo“ in pa „narodna šola“ na Kranjskem.

„Novice“ so skoz ves čas svojega obstanka imele in še imajo posebno skrb za pospeh in razvoj slovenskega šolstva; zato si štejejo v dolžnost, spregovoriti nekoliko besed o zborovanjih, katere so 27. dne septembra meseca imela v Ljubljani zaporedoma gori navedena društva.

Najprej naj povemo, da na podlagi našemu narodu dobro znanega pregovora: „z Bogom začni vsako delo, da bo dober tek imelo“, in po starodavni pošteni slovenski šegi snidili so se oni dan ob 8. uri udje imenovanih društev v Št. Jakobski cerkvi k sv. maši, katero so služili prespoštovani gospod prošt dr. Anton Jarc. Ako povemo, da število nazočih udov, žalibog, ni bilo ravno obilno, vendar zadovoljno pripoznamo, da bili so sami odlični poštenjaki in najkrepkejši moči našega narodnega šolstva, ki se ne sramujejo, pokazati se pred vsem svetom za zveste katolike in neustrašene sinove svoje slovenske domovine. Po končani sv. maši pričelo se je kmalu zborovanje v dvorani katoliškega društva.

Po dnevnem redu vršile so se najprej obravnave „Vdovskega učiteljskega društva“ pod predsedstvom g. prošta dr. Jarca. Na drobno ne mislimo o dotičnih razpravah govoriti, ker bilo bi to preobširno; povedati pa hočemo, in na čast tega društva tudi moremo, da gledé na obilno število slovenskih učiteljev le mala pe-

ščica izmed njih (67), ki pa za svojo in svojih ljubih prihodnost hvalevredno skrbijo (med tem številom se nahajajo tudi gosp. prošt dr. Jarc, se vé da le kot dobrotnik društva), ima zdaj premoženja 34.550 gold. v obligacijah, katerih obresti se obračajo za podporo vdovam in sirotam onih učiteljev, katere je nemila smrt že pobrala njihovim rodovinom. Navzoči gospodje udje dobili so v roke vsak svoj natančni račun od 1. sept. 1876. leta do konca avgusta meseca 1877. l., ki se natisnen nahaja tudi v 17. listu „Učit. Tovarša“.

Pri obravnavah „Slov. učiteljskega društva“ so se razgovorov o šolskih knjigah na slov. ljudskih šolah in o pomočnih knjigah vdeležili mnogi gg. učitelji, katerim radi priznavamo, da so v tej zadevi istiniti strokovnjaki. Razgovori vršili so se tako parlamentarnično koretčno in so segali stvari tako do jedra, da je le škoda, da se ni nahajalo pri teh obravnavah tudi kaj tacih gospodov, ki bi dobri in pravični reči pomagati mogli na noge. Mnogo govornikov razodelo je blago voljo, delovati z vsemi močmi na zboljšanje slovenskih učnih in pomočnih knjig, ko bi upanje imeli, da bi se njihova dela sprejela, dala v natis, ter vpeljala se v občno rabo; — ne pa tako, da se s teškim trudom zgotovljene knjige dadó naposled v razsojo možem, ki slovenščine še popolnoma zmožni niso (kakor se je zgodilo z gosp. Praprotnikovim „berilom“) in bi konečno pisatelji ne vedeli, kako in kaj. — Tudi obravnava, „kako naj se goji petje in godba v selških ljudskih šolah“ bila je tako temeljita in djanska, da je bilo le pomilovati, da se je vsi slovenski učitelji od prvega do zadnjega vdeležili niso. Ako nazočnost pri takih razgovorih ni za učitelje sploh najboljša praktična šola, potem ne vemo, kaj bi ta naslov zaslužilo. Zato izrekamo živo željo, naj bi „Učit. Tovarš“ prinesel vse dotične obravnave na drobno popisane.

(Konec prihodnjič.)

Politične stvari.

Nova davkovska postava v zbornici poslancev.

Cele 4 tedne so trajale v zbornici poslancev razprave o novi davkovski postavi, ki jo je načelnik dotičnega odseka po pravem imenu krstil postavo „za povikšanje davkov“, in vendar je rešenih komaj 8 točkov te postave. Govorniki so se glasili brez konca in kraja; to ni nikakoršno čudo o postavi, ki globoko reže v meso ljudstva, ki davke plačuje; al čudno je to, da poslanci ustavoverne stranke, ki so v govoru svojem strahansko vdrihali po tem ali unem oddelku, so potem, ko je na glasovanje prišlo, glasovali za to, kar so poprej hudo obrekovali. Preteklo soboto je zbornica poslancev od ne še dodelane davkovske postave slovó vzela, prepustivši daljno obravnavo prihodnjemu času, ko bode druge vladne predloge rešila, med katere spada tudi nova pogodba Avstrije z Ogersko.

Kaj pa se je preteklo sredo godilo v zbornici poslancev tako čudnega, da se neodvisni možje in neodvisni časniki prečuditi ne morejo?

Z večino 117 glasov proti 83 je bil sprejet neki stavek o novi osebni davkovski postavi, ki se v nemškem jeziku z nekako nenavadno besedo imenuje „kontingentirung“, — po domače pa družega nič ne pomeni, kakor to, da od nameravanega novega dohodninskega davka, ki se imenuje „osebni dohodninski davek“, se bode davkoplačevalcem toliko davka naložilo, kolikor bode vlada za skupne državne potreb-